

Черникова Євгенія Геннадіївна, асистент
Донецький національний технічний університет

НЕДОЛІКИ МЕТОДИКИ КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКТІВ КОКСУВАННЯ

Коксохімічна промисловість України є складовою частиною горно-металургійного комплексу країни, а тому однією з пріоритетних галузей вітчизняної економіки. Кокс використовується як відновник, джерело тепла, розпушувач шихтових матеріалів в процесі виробництва металу киснево-конверторним та мартенівським способом. За останнє десятиліття виробництво коксу в країнах СНД зросло на 29 %. Україна серед найбільших світових виробників коксу впродовж цього часу незмінно посідала п'яте місце, поступаючись першістю Китаю, Японії, Росії, Індії та залишаючи після себе США, Південну Корею, Бразилію, Польщу та Німеччину [1]. Проаналізувавши результати роботи промислових підприємств за 2010 рік можна сказати, що світова економіка поступово виходить з кризи, у тому числі відновлюється виробництво чавуну та сталі, а відповідно і коксу.

Для коксохімічних підприємств України першочергове завдання по ліквідації наслідків світової економічної кризи, полягає в забезпеченні переведення економіки підприємств галузі на ресурсозберігаючий напрям розвитку, а саме: напрям раціональнішого використання ресурсного потенціалу, економії всіх видів ресурсів та залучення до виробничого процесу поворотних відходів і супутньої продукції.

Останніми роками досягнуті значні результати в розробці однієї із найскладніших проблем в умовах комплексної переробки сировини – калькулювання собівартості продукції. Проте з огляду на специфіку і сучасні умови діяльності коксохімічних підприємств проблеми організацій та методики обліку матеріальних витрат і калькулювання собівартості потребують додаткового дослідження.

Метою статті є розробка найбільш ефективної системи обліку витрат на виробництво в умовах комплексної переробки сировини і обґрунтованої калькуляції собівартості коксохімічної продукції.

Методику калькулювання собівартості продукції у коксохімічній промисловості було створено більше восьми десятиліть тому, так вона з деякими змінами існує до теперішнього часу [2]. Проте окремі положення цієї методики недосконалі і потребують суттєвих уточнень. Отже при калькулюванні собівартості продукції у коксохімічному виробництві найбільш дискусійними є наступні питання.

По-перше, питання щодо методу оцінки коксового газу. Чинна нині методика розподілу витрат на коксування полягає у тому, що вартість прямого коксового газу не калькулюється, а обліковується за твердою оцінкою. Розрахована у такий спосіб сума вартості прямого коксового газу виключається із загальної суми витрат і розподіляється у встановленій пропорції поміж продуктами уловлювання та зворотнім коксовим газом. Перш за все слід

відмітити відсутність у галузевій інструкції з калькулювання собівартості яких-небудь вказівок про порядок розрахунку твердих оцінок вартості коксового газу. До того ж на практиці тверді ставки застосовуються для будь-якого складу шихти, ігноруючи марки вугілля з яких ця шихта складається. За такої ситуації калькуляція не може виступати у якості вимірника економічної ефективності роботи виробничих підрозділів підприємства. Хоча, відповідно до неофіційного положення «Про порядок визначення виробничої собівартості окремих продуктів» тверда оцінка на неочищений коксовий газ і встановлюється (як правило на календарний рік) виходячи з оцінки, затвердженої у попередньому плановому періоді, збільшеної (зменшеної) на коефіцієнт подорожчання (здешевлення) вартості вугілля у запланованому періоді, треба зазначити, що при цьому у собівартості продуктів коксування не знаходять необхідного відображення зміни у часі впродовж року. Наприклад, зміна джерел постачання коксохімічного заводу вугіллям або суттєва зміна цін на вугілля впродовж року відбиваються тільки на собівартості коксу і не впливають на собівартість та ціну коксового газу. До того ж сучасні методи калькулювання собівартості коксу, газу і хімічних продуктів не відображають змін в асортименті продуктів коксування та ефективності їх використання. Тверда оцінка окремих продуктів комплексної переробки сировини має застосовуватися по відношенню до супутніх продуктів, які займають порівняно невелику питому вагу у відношенні до основного продукту. При сучасному ж рівні розвитку промисловості немає підстав розглядати коксовий газ лише як супутній продукт по відношенню до коксу. Такий метод оцінки не припустимий, бо коксовий газ може використовуватися у якості: висококалорійного палива, сировини для уловлювання цінних хімічних продуктів, для одержання пари та електроенергії.

По-друге, питання визначення рівня оцінки газу, що використовується у якості технологічного палива або сировини для вилучення хімічних продуктів. У першому випадку оцінка газу визначається значною мірою з урахуванням цін на інші види палива, зокрема, на природний газ. Оцінка коксового газу, що використовується у якості хімічної сировини, має визначатися у певній відповідності до вартості одержуваних з нього продуктів. Така оцінка буде стимулювати більш повне використання газу як хімічної сировини. На сьогодні ж ціна зворотного коксового газу економічно не обґрунтована. Вона не відображає дійсної його собівартості, не сприяє правильному руху облікової інформації між цехами і викривляє дійсну собівартість коксу. За такої методики калькулювання невірно розподіляються витрати між коксом, зворотнім коксовим газом та хімічними продуктами уловлювання. Бо усі коливання витрат виробництва відображаються лише на собівартості коксу.

По-третє, питання визначення вартості поворотних відходів і супутньої продукції. Для виробництв коксохімічної промисловості, в яких виробляється один основний продукт та один чи кілька видів відходів або супутніх продуктів, слід використовувати метод «виключення» із загальної суми витрат певної вартості цих відходів чи супутніх продуктів. Поте у галузевих методичних рекомендаціях з калькулювання собівартості відсутній обґрунтований порядок розрахунку щодо собівартості та ціни зазначених

продуктів. Механізм калькулювання і ціноутворення обов'язково має будуватися з урахуванням ресурсної цінності (виходячи із вмісту корисної речовини), цільового призначення (паливного або не паливного використання), технологічних та якісних показників, заданої рентабельності і супутніх витрат.

По-четверте, питання відірваності процесу планування і нормування витрат від калькулювання собівартості продукції в системі бухгалтерського обліку витрат на виробництво. Новий підхід що до цього має будуватися на виділенні із загальних витрат на випуск продукції непродуктивний витрат, витрат сировини та готового продукту на всіх стадіях виробничого процесу, а також розподілі вартості, що залишилася після вирахування зазначених витрат і витрат, поміж готовою продукцією і незавершеним виробництвом на підставі економічно обґрунтованих матеріальних балансів. В обліковій практиці досі не має необхідної ясності у питанні про те, яку частину витрат на сировину і переділ по коксовому цеху слід відносити на продукти уловлювання. Цей недолік може бути виправлений лише за умов, якщо коксовий газ буде розглядатися в обліку не тільки як технологічне паливо, а і як сировина для хімічного виробництва, виробництва пари та електроенергії. Таким чином, вирішення зазначених питань слід шукати не у перенесенні витрат з коксу на хімічну продукцію, а в загальному зниженні виробничих витрат. Шлях до цього лежить у розробці методики виявлення непродуктивний витрат і понаднормативних витрат сировини та готового продукту на всіх стадіях виробничого процесу. Невирішеність зазначених питань наносить відчутну шкоду точності калькуляції і нівелює її значення як показника, який всебічно і вірно виявляє результати та ефективність роботи цехів, що є неприпустимим. Ці недоліки калькулювання призводять до викривлення дійсної собівартості ряду продуктів коксування, особливо нового асортименту.

Наведені вище міркування дають підстави стверджувати про необхідність перегляду основних принципів калькулювання собівартості продукції коксохімічного виробництва, теоретичного їх обґрунтування і доведення до повної відповідності з вимогами практики. Методику калькулювання собівартості коксохімічної продукції, як просту і що відображує особливості промисловості, необхідно зберегти, однак з тим, щоб у найкоротші строки можливо було внести ряд суттєвих змін і корегувань. До того ж застосування таких змін не буде потребувати суттєвого збільшення первинного обліку і обсягів робіт з калькулювання у порівнянні з існуючою на сьогодні практикою.

Література

1. Рудыка В.И., Малина В.П. Сталь, кокс, уголь в 2010 году и далее – состояние, посткризисные прогнозы и перспективы // Кокс и химия. – № 12. – 2010. – С. 2-11.
2. Справочник коксохимика. В 6-и томах. Том 6. Экономика, организация и управление коксохимическим предприятием / Под ред. А.М. Приступы, к.э.н. Е.И. Котлярова, В.А. Корниловой. – Х.: ИД «ИНЖЭК», 2010. – 320 с.